
**NEFT MƏHSULLARININ QƏBULU, BURAXILIŞI,
SAXLANMASI VƏ DAŞINMASI ZAMANI YARANAN TƏBİİ
İTKİ NORMALARININ TƏTBİQİ QAYDALARI**

**THE METHOD OF APPLYING THE NORMS OF NATURAL
LOSS OF PETROLEUM PRODUCTS DURING
RECEPTION, VACATION, STORAGE AND
TRANSPORTATION**

LAYIHƏ

Bu standart Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutunun icazəsi olmadan tam və ya hissə-hissə yenidən çap oluna, çoxaldıla və yayıla bilməz

Elçin İsaqzadə küç., 7-ci köndələn

Qaynar xətt: +994125149308

Email: office@azstand.gov.az

MÜQƏDDİMƏ

1. Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu tərəfindən işlənilib hazırlanıb və təqdim edilib.
2. Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutunun _____ sayılı _____ 2020-cu il tarixli əmri ilə TƏSDİQ EDİLMİŞDİR.
3. İlk dəfə tətbiq edilir.
4. Dövlət standartında müəyyən edilən tələblərin beynəlxalq standartlara, norma, qayda və tövsiyələrə və digər dövlətlərin müvafiq mütərəqqi milli standartlarına, elm, texnika və texnologiyanın müasir nailiyyətlərinə əsaslanmasını müəyyən etmək üçün standartın ilkin yoxlama müddəti 2025-cü il, dövrü yoxlama müddəti 5 ildən birdir.

MÜNDƏRİCAT

1. Ümumi müddəalar.....	1
2. Normativ istinadlar.....	2
3. Neft məhsullarının çənlərə qəbulu zamanı təbii itki normaları.....	4
4. Bir aya qədər saxlama zamanı neft məhsullarının təbii itki normaları	5
5. Bir aydan çox saxlama zamanı neft məhsullarının təbii itki normaları	5
6. Nəqliyyat vasitələrinə buraxılış zamanı neft məhsullarının təbii itki normaları	5
7. Yanacaq doldurma stansiyaları və yanacaq doldurma məntəqələrində neft məhsullarının təbii itki normaları	5
8. Torpaq üstü açıq anbarlarda mazutun qəbulu, saxlanması və buraxılışı zamanı təbii itki normaları	6
9. Bərk neft məhsullarının təbii itki normaları.....	6
10. Boru kəmərləri vasitəsi ilə nəql zamanı neft məhsullarının təbii itki normaları	6
11. Su nəqliyyatı vasitəsi ilə daşınmalar zamanı neft və neft məhsullarının təbii itki normaları	7
12. Dəmir yolu vasitəsi ilə daşınmalar zamanı neft və neft məhsullarının təbii itki normaları	8
13. Uzun müddətli saxlama zamanı neft və neft məhsullarının təbii itki normaları	9
Əlavə A. 1-ci və 2-ci qrup neft məhsullarının çənlərə qəbulu zamanı təbii itki normaları	10
Əlavə B. 1-ci və 2-ci qrup neft məhsullarının çənlərdə bir aya qədər saxlanması zamanı təbii itki normaları	11
Əlavə C. Neft məhsullarının çənlərdə bir aydan çox saxlanması zamanı təbii itki normaları	12

Əlavə Ç. 3,4,5,6-cı qrup neft məhsullarının qəbulu və bir aya qədər saxlanması zamanı təbii itki normaları.....	13
Əlavə D. Neft məhsullarının nəqliyyat vasitələrinə buraxılışı zamanı təbii itki normaları	14
Əlavə E. Neft məhsullarının yanacaqoldurma stansiyaları və məntəqələrinə qəbulu, saxlanması və buraxılışı zamanı təbii itki normaları	15
Əlavə Ə. Yerüstü açıq anbarlarda mazutun qəbulu, buraxılışı və saxlanması zamanı təbii itki normaları	16
Əlavə F. 7-ci qrup bərk neft məhsullarının təbii itki normaları	17
Əlavə G. Neft məhsullarının magistral neft boru kəmərlərinə çəkilib vurulması zamanı təbii itki normaları	18
Əlavə H. Neft və neft məhsullarının dəmir yolu ilə daşınmaları zamanı təbii itki normaları	19
Əlavə X. Magistral neft kəmərlərinin çənlərinə neft məhsullarının qəbulu, buraxılışı və saxlanması zamanı təbii itki normaları	20
Əlavə K. Uzun müddətli saxlamanın birinci ilində neft məhsullarının qəbulu, buraxılışı və saxlanması zamanı təbii itki normaları	21
Əlavə M. Neft məhsullarının bir ildən çox saxlanması (uzun müddətli saxlama) zamanı təbii itki normaları	22
Əlavə N. Neft məhsullarının qruplar üzrə bölgüsü	23

1 ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Bu standart neft məhsullarının qəbulu, buraxılışı, saxlanması və daşınması zamanı yaranan təbii itki normalarını və onların tətbiqi qaydalarını müəyyənləşdirir.

1.1. Bu standart nəql edilmə formasından (su, dəmir yolu, boru kəməri və s.) asılı olmayaraq neft məhsullarının qəbulu, saxlanması və buraxılışı ilə məşğul olan bütün müəssisələr üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1.2. Təbii itki normaları dedikdə birbaşa aparılan əmtəə-nəql etmə əməliyyatları zamanı fiziki proseslərlə müşayiət olunan, həmçinin həmin dövrdə tətbiq edilən texnoloji avadanlıqların vəziyyətinə (buxarlanma hesabına bütün növ tutumlardan, nasos və rəzələrin kipləclik hissələrində və s.) uyğun səbəbdən qaçılmaz olan, geri qaytarılması mümkün olmayan məhsul itkilərinin buraxıla bilən həddi başa düşülür.

1.3. Neft məhsullarının saxlanması zamanı standartların, texniki şərtlərin və texniki istismar qaydalarının pozulması hesabına yaranmış itkilər təbii itkiyə aid edilmir.

Təbii itki normaları son hədd hesab edilməklə, ancaq neft məhsullarının miqdarında faktiki çatışmazlıq olduğu halda tətbiq edilir.

Faktiki miqdarında çatışmazlıq aşkar edilmədən neft məhsullarının təbii itki normaları daxilində hesabdan silinməsi qəti qadağandır.

1.4. Çənlərin (rezervuarların), boru kəmərlərinin təmiri və təmizlənməsi, bəndlərin və taxmaların yerləşdirilməsi zamanı yaranan itkilər, bütün növ qəza itkiləri və məhsulun nasos vasitəsi ilə anbara vurulması zamanı yaranan itkilər təbii itki normalarına aid edilmir.

1.5. Fiziki-kimyəvi xassələrindən asılı olaraq bütün neft məhsulları Əlavə N-ə uyğun olaraq qruplara bölünür.

1.6. Neft məhsullarının təbii itki normaları çənlərin tipindən və tutumundan və onların itkidən mühafizə vasitələri (ponton, qazla sarğılı) ilə təchiz edilməsindən asılı olaraq ilin iki dövrü üçün: payız-qış (oktyabrın 1-dən martın 31-nə qədər), yaz-yay (aprelin 1-dən sentyabrın 30-na qədər) müəyyən edilmişdir.

1.7. Təbii itki normaları say hesabı ilə (qablaşdırılmış məhsullar) qəbul edilən və təhvil verilən, hermetik taralarda (lehimlənmiş, kipləşdirici və s. tətbiq etməklə) daşınan

və ya saxlanılan, həmçinin yüksək təzyiqli çənlərdə saxlanılan neft məhsullarına şamil edilmir.

1.8. Tranzit yolla tədarük edilən neft məhsullarının qəbulu, saxlanması və buraxılışı zamanı təbii itki normaları tətbiq edilmir.

1.9. Torpağın 0,2 m-dən çox dərinliyində quraşdırılmış dəmir-beton və polad çənlər, dərinə basdırılmış çənlərə aid edilir.

2 NORMATİV İSTİNADLAR

- AZS 050-2001 Neft bitumları. Texniki şərtlər. Rəsmi nəşr.
- AZS 879-2019 40/60 Markalı yol bitumu. Texniki şərtlər
- AZS 446-2010 Universal motor yağları və avtomobil karbürətor mühərrikləri üçün yağlar. Texniki şərtlər.
- AZS 359-2009 BM-4 tipli vakuum yağı. Texniki şərtlər.
- AZS 443- 2011 Orta və az dövrlü dizellər üçün motor yanacaqları. Texniki şərtlər.
- AZS 381-2011 Avro dizel yanacağı. Texniki şərtlər.
- AZS 380-2011 Dizel yanacağı. Texniki şərtlər.
- AZS 376-2009 Dizel yanacağı. Texniki şərtlər.
- AZS 116-2004 KO-20 markalı kerosin. Texniki şərtlər.
- AZS 880-2019 Reaktiv mühərriklər üçün TC-1 markalı yanacaq. Texniki şərtlər
- AZS 242-2006 Reaktiv mühərriklər üçün yanacaqlar. Texniki şərtlər.
- AZS 338-2009 3003, 5003-2B-10, 3603-2-12, 6003-2B-18, 702 və 2502-SM Markalı laprollar. Texniki şərtlər.
- AZS 448-2010 Sənaye yağları. Texniki şərtlər
- AZS 445-2010 Turbin yağları . Texniki şərtlər
- AZS 073-2001 İ-8 V və İ-30V Markalı yağlar
- AZS 390-2010 Neft yanacağı. Mazut 40
- AZS 589-2011 T-1500-30 və T-1500-45 markalı transformator yağları. Texniki şərtlər
- AZS 391-2010 T-1500 markalı transformator yağı. Texniki şərtlər.
- AZS 059-2001 Etilsiz avtomobil benzinləri. Texniki şərtlər.
- AZS 274-2007 Azkükürlü neft koku. Texniki şərtlər.

- AZS 242-2006 Reaktiv mühərriklər üçün yanacaqlar. Texniki şərtlər.
- AZS 880-2019 “Reaktiv mühərriklər üçün TC-1 markalı yanacaq Texniki şərtlər
- ГОСТ 13937-80 Спирты высшие жирные первичные фракций С10-С18, С12-С16. Технические условия
- ГОСТ 10433-75 Топливо нефтяное для газотурбинных установок. Технические условия
- ГОСТ 1667-68 Топливо моторное для среднеоборотных и малооборотных дизелей. Технические условия
- ГОСТ 305-2013 Топливо дизельное. Технические условия
- ГОСТ 12525-67 Цетан эталонный. Технические условия
- ГОСТ 4540-80 Масло поглотительное нефтяное
- ГОСТ 6948-81 Пенообразователь ПО-1. Технические условия
- ГОСТ 11128-65 Керосин осветительный из сернистых нефтей. Технические условия
- ГОСТ 4753-68 Керосин осветительный. Технические условия
- ГОСТ 20491-75 Изопропилбензол технический. Технические условия
- ГОСТ 3134-78 Уайт-спирит. Технические условия
- ГОСТ 23013-78 Масла вакуумные. Технические условия
- ГОСТ 10214-78 Сольвент нефтяной. Технические условия
- ГОСТ 18499-73 Керосин для технических целей. Технические условия
- ГОСТ 8863-76 Лигроин приборный. Технические условия
- ГОСТ 9410-78 Ксилол нефтяной. Технические условия
- ГОСТ 14710-78 Толуол нефтяной. Технические условия
- ГОСТ 9385-77 Этилбензол технический. Технические условия
- ГОСТ 443-76 Нефрасы С2-80/120 и С3-80/120. Технические условия
- ГОСТ 12433-83 Изооктаны эталонные. Технические условия
- ГОСТ 4095-75 Изооктан технический. Технические условия
- ГОСТ 1012-72 Бензины авиационные. Технические условия
- ГОСТ 8505-80 Нефрас-С 50/170. Технические условия
- ГОСТ 25828-83 Гептан нормальный эталонный. Технические условия
- ГОСТ 9572-77 Бензол нефтяной. Технические условия
- ГОСТ 2084-77 Бензины автомобильные. Технические условия

3. NEFT MƏHSULLARININ ÇƏNLƏRƏ QƏBULU ZAMANI TƏBİİ İTKİ NORMALARI

3.1 Qəbul zamanı neft məhsullarının təbii itkisi, müvafiq normanın çənə qəbul edilən neft məhsulunun tonla miqdarına vurmaqla təyin edilir .

3.2 Qəbul zamanı isidilmiş neft məhsullarının təbii itkisi isidilmə temperaturundan asılı olaraq hesablanır.

Payız-qış dövründə məhsul 110 C°-dən 200 C° temperatura qədər qızdırıldıqda təbii itki norması payız-qış dövrünün uyğun normasının 1,5 misli miqdarında hesablanır.

İlin dövründən asılı olmayaraq 210 C° S-dən 300 C° -ə qədər qızdırıldıqda neft məhsullarının təbii itki norması yaz-yay dövrünə uyğun təbii itki normasının 1,5 misli, 310 C° -dən 500 C° -ə qədər qızdırıldıqda 2,0 dəfə və 500 C° -dən yuxarı qızdırıldıqda isə 3 dəfə artıq hesablanır.

3.3 Əgər neft satıcı təşkilat neft məhsullarını neft emalı zavodlarından, nəqliyyat təşkilatlarından və ya magistral neft kəmərləri idarəsindən qəbul edən zaman neft məhsullarının kütləsi satıcı təşkilatının çəninə görə təyin olunarsa, bu halda çənə qəbul edilən neft məhsulunun təbii itki norması təchizatçı təşkilat; neft emalı zavodu, nəqliyyat təşkilatı, magistral neft kəmərləri idarəsi hesablarına ödənilir.

Əgər neft satıcı təşkilat tərəfindən qəbul edilən neft məhsullarının kütləsi neft emalı zavodunun və ya nəqliyyat vasitəsinin tutumuna görə təyin olunarsa, bu halda qəbul zamanı neft məhsulunun təbii itki norması satışı təşkilatı hesabına ödənilir.

Rezervuarlara qəbul zamanı 1-ci və 2-ci qrup neft məhsullarının təbii itkisi, onlara uyğun norma üzrə hesablanır. 3-cü və 4-cü qruplar üzrə neft məhsullarının təbii itkisi onlara uyğun normanın 45% miqdarında, 5 və 6-cı qrup neft məhsullarının təbii itkisi-qəbul və saxlama zamanı həmin qrup neft məhsullarına uyğun normalarının 65%-i miqdarında hesablanır.

4. BİR AYA QƏDƏR SAXLAMA ZAMANI NEFT MƏHSULLARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI

4.1 Saxlanma zamanı neft məhsullarının təbii itkisi uyğun normanın çəndə (rezervuarda) saxlanılan neft məhsulunun tonla kütləsinə vurmaqla təyin edilir .

4.2 Nəqliyyat vasitələrinə yüklənməzdən əvvəl neft məhsullarının çənlərdə isidilməsi zəruri olduqda, ilin mövsümündən (dövründən) asılı olmayaraq orta isitmə temperaturunun 210 C° -dən 300 C° -ə qədər artırılması zamanı təbii itki, yaz-yay dövrünün normasının 1,5 misli, orta isitmə temperaturunun 310 C° -dən 500 C° -ə qədər artırılması zamanı 2 misli və orta isitmə temperaturunun 510 C° və ondan yuxarı artırılması zamanı isə 3 misli miqdarında hesablanır.

Payız-qış dövründə 110 C° -dən 200 C° temperatūra qədər qızdırıldıqda təbii itki payız-qış dövrünün uyğun normasından 1,5 dəfə artıq hesablanır.

5 BİR AYDAN ÇOX SAXLAMA ZAMANI NEFT MƏHSULARARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI

5.1 Neft məhsullarının bir aydan çox saxlanması zamanı, ikinci ayın təbii itkisi son qəbuldan sonra birinci ayın axırında çəndə qalan məhsulun kütləsinin uyğun normaya vurulması ilə təyin edilir .

6 NƏLİYYAT VASİTƏLƏRİNƏ BURAXILIŞ ZAMANI NEFT MƏHSULARARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI

6.1 Neft məhsullarının nəqliyyat vasitələrinə buraxılışı zamanı təbii itki, uyğun normaların buraxılan və ya yüklənən məhsulun tonla kütləsinə vurulmaqla təyin edilir .

7 YANACAQDOLDURMA STANSİYALARINDA VƏ YANACAQDOLDURMA MƏNTƏQƏLƏRİNDƏ NEFT MƏHSULARARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI

7.1 Yanacaqdoldurma stansiyaları və yanacaqdoldurma məntəqələrində neft məhsullarının təbii itki normalarına daşınma, nəqliyyat vasitələrindən neft məhsullarının qəbulu, çənlərdə saxlanması və paylama kolonkaları vasitəsi ilə buraxılması zamanı yaranan təbii itkilər daxildir.

7.2 Neft məhsulunun təbii itkisi uyğun normanın neft məhsulunun tonlarla qəbul edilən kütləsinə vurulmaqla təyin edilir .

8 TORPAQ ÜSTÜ AÇIQ AMBARLARDA MAZUTUN QƏBULU, BURAXILIŞI VƏ SAXLANMASI ZAMANI TƏBİİ İTKİ NORMALARI

8.1 Torpaq üstü açıq anbarlarda saxlanılan mazutun təbii itkisi uyğun normanın mazutun buxarlanma sahəsinin kvadrat metrə miqdarına (anbarın mazutun tutduğu səthinin sahəsinə) vurulması yolu ilə hesablanır.

9 BƏRK NEFT MƏHSULLARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI

9.1 Bərk neft məhsullarının təbii itki normalarına daşınma və saxlama zamanı olan təbii itkilər daxildir.

9.2 Bərk neft məhsullarının təbii itkisi uyğun normanın qəbul edilən və ya buraxılan neft məhsullarının tonlarla miqdarına vurulması ilə təyin edilir .

10 BORU KƏMƏRİ VASİTƏSİ İLƏ NƏQL ZAMANI NEFT MƏHSULLARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI

10.1 Boru kəmərləri vasitəsi ilə nəql etmə zamanı neft məhsullarının təbii itkisi neft kəmərinin ayrı-ayrı obyektlərində olan məhsul itkisindən formalaşır:

$$M=M_1+M_2+M_3+.... +M_n,$$

burada, $M_1, M_2, M_3, \dots + M_n$ - hər bir nasos stansiyasında ona aid boru kəmərinin xətti hissələri, qolları və neft məhsullarının doldurulma obyektləri daxil, konkret sahə üzrə neft məhsullarının təbii itkiləridir. Boru kəməri vasitəsi ilə daşınma zamanı neft məhsullarının təbii itkisi aşağıdakı formul üzrə hesablanır:

$$M=KN_p V_{dax.ol} + N_x V_{vur} (L_1/100) + N_x V_{axid} (L_2/100) + N_{r,q} V_{axd} + N_p V_n + N_d V_{n.d}$$

Burada K-stansiyanın iş rejimi əmsalı;

$K=1$ –“çən vasitəsi ilə” işləyəndə iş rejimi əmsalı,

$K=0,3$ –“qoşulmuş çən ilə” işləyəndə iş rejimi əmsalı,

$K=0$ –“nasosdan nasosa” işləyəndə iş rejimi əmsalı,

N_p – Çənlərdə neft məsullarının təbii itki normasını ifadə edir; magistral neft kəmərlərinin çənlərinə neft məhsullarının qəbulu, buraxılışı, saxlanması zamanı tətbiq edilən təbii itki normaları, neft məhsullarının magistral neft kəmərləri ilə daşınan bütün obyektləri üçün də qəbul edilir.

Avtomobil benzini üçün N_p norması bu daşıyıcı kəmərlərin başladığı yerdən zona üzrə bütün ötürücü (nasosla) stansiyalara şamil edilir;

$V_{dax.ol.}$ - Nasosla ötürücü stansiyaya daxil olan məhsulun miqdarı, ton;

N_x -neft məhsulları kəmərinin düz hissəsinin təbii itki norması. Bu norma neft məhsulunun magistral neft kəmərlərinə vurulması (nasosla) zamanı nəzərə alınan təbii itki norması üzrə qəbul edilir.

L_1 -verilən stansiyadan növbəti stansiyaya qədər boru kəmərinin xətti ölçüsü, km;

V_{vur} -verilən sahə üzrə vurulan neft məhsulunun miqdarı, ton;

$V_{axd.}$ -yolüstü neft bazasına axıdılan neft məhsulunun miqdarı, ton;

$N_{r.q.}$ -çənə qəbul zamanı təbii itki norması;

L_2 -yolüstü neft bazasına ayrılan qolun xətti uzunluğu, km;

V_d -magistral neft məhsulları xəttinin doldurma stansiyalarının çənlərinə daxil olan neft məhsullarının miqdarı, ton;

N_d -Neft məhsullarının nəqliyyat vasitələrinə doldurulması zamanı təbii itki norması;

$V_{n.d.}$ -Nəqliyyat vasitələrinə doldurulan neft məhsullarının miqdarı, ton.

11 SU NƏQLİYYATI VASİTƏSİ İLƏ DAŞINMALAR ZAMANI NEFT VƏ NEFT MƏHSULARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI (MÜVƏQQƏTİ)

11.1 Su nəqliyyatı vasitəsi ilə daşınmalar zamanı neft və neft məhsullarının təbii itki normaları su vasitəsi ilə daşınmanın bütün növlərində yalnız Azərbaycan Respublikasının su yolları ilə daşınmalara şamil edilir.

11.2 Su nəqliyyatı vasitəsi ilə daşınmalar zamanı neft və neft məhsullarının təbii itki normaları ilin dövründən və daşınmanın həyata keçirildiyi su hövzəsindən asılı olaraq təyin edilir.

11.3. Su nəqliyyatı vasitəsi ilə daşınmalar zamanı neft və neft məhsullarının təbii itki normalarına yalnız daşınma zamanı olan təbii itkilər daxildir.

11.4. Bu standartın 3.2.-ci bəndini nəzərə almaqla su nəqliyyatı vasitəsi ilə daşınmalar üçün neft və neft məhsullarının təbii itki norması, daşınma zamanı uyğun təbii itki normasının qəbul edilən neft və neft məhsullarının tonla xalis (netto) miqdarına vurulması ilə təyin edilir .

11.5 Əgər neft gəmilərinə qəbul edilən və ya onlardan buraxılan neft və neft məhsullarının miqdarının təyin edilməsi sahil rezervuarlarının ölçüləri və ya sayğacları vasitəsi ilə aparılarsa, onda neft və neft məhsullarını qəbul edən təşkilat əlavə olaraq bu standartın 3.2-ci bəndini nəzərə alaraq 3.3.cü bənddə göstərilən miqdarda təbii itki hesablayır.

11.6 1,2 və 8-ci qrup neft məhsulları üçün gəmi yolu boyunca boşaltma və yükləmə zamanı bu standartın 3.2-ci bəndini nəzərə almaqla su nəqliyyatı vasitəsi ilə daşınmalar zamanı təbii itki normasından əlavə, ötürülmə miqdarına müvafiq olaraq təbii itki normasının 10%-i miqdarında əlavə təbii itki hesablanır.

11.7 Neft və neft məhsullarının bir hövzədən digər hövzələrə və əksinə daşınması zamanı təbii itki norması boşaltma hövzəsi üzrə hesablanır.

12 DƏMİR YOLU NƏQLİYYATI VASİTƏSİ İLƏ DAŞINMALAR ZAMANI NEFT VƏ NEFT MƏHSULARARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI

12.1 Dəmir yolu vasitəsi ilə daşınmalar zamanı neft və neft məhsullarının təbii itki normaları daşınma məsafəsindən asılı olmayaraq müəyyən edilir.

12.2 Dəmir yolu nəqliyyatı vasitəsi ilə daşınmalar zamanı təbii itki, itki normasının faizlə miqdarını daşınma üçün qəbul edilən neft məhsullarının miqdarına vurub 100-ə bölməklə təyin edirlər.

12.3 Neft və neft məhsullarının dəmir yolu vasitəsi ilə daşınmaları zamanı təbii itki normalarına yalnız daşınma zamanı təbii itki norması daxil edilir.

13. UZUN MÜDDƏTLİ SAXLAMA ZAMANI NEFT MƏHSULLARININ TƏBİİ İTKİ NORMALARI

13.1 Neft məhsullarının uzun müddətli saxlanması dedikdə, bir ildən çox saxlama başa düşülür.

13.2 Uzun müddətli saxlamanın birinci ilində neft məhsullarının təbii itki normaları bu standart üzrə ilin dövründən asılı olaraq müəyyən edilir.

13.3 Uzun müddətli saxlamanın birinci ilində neft məhsullarının təbii itkisi, bu standartın 3.2 və 3.3-cü bəndləri nəzərə alınmaqla uyğun normaların, qəbul edilən neft məhsulunun tonla miqdarına vurması ilə müəyyən edilir. Neft məhsullarının qəbulu payız-qış dövrünə, buraxılması isə yaz-yay dövrünə və ya əksinə təsadüf edilirsə, uyğun normaların orta cəbri qiyməti götürülür.

13.4 Neft məhsulları bir ildən çox saxlandıqda, hər sonrakı ay üçün müvafiq normalara görə təbii itki norması hesablanır.

LAYIHƏ

ƏLAVƏ A

1-ci və 2-ci qrup neft məhsullarının çənlərə qəbulu zamanı təbii itki normaları (qəbul edilən 1 ton məhsula görə kq-larla)

Çənlərin növü	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Yerüstü polad çənlər: 400 kub metrə qədər	1	0.32	0.53
	2	0.29	0.52
700-1000 kub metrə qədər	1	0.31	0.52
	2	0.25	0.43
2000 kub metr və daha çox	1	0.19	0.28
	2	0.19	0.28
Yerüstü polad ponton çənlər: 400 kub metrə qədər	1	0,20	0,42
	2	0,20	0,42
700-1000 kub metrə qədər	1	0,20	0,42
	2	0,20	0,37
2000 kub metr və daha çox	1	0.06	0.18
	2	0.06	0.14
Qaz sarğılı yerüstü polad çənlər: 1000 kub metrə qədər	1	0.13	0.30
	2	0.13	0.19
2000 kub metr və daha çox	1	0.13	0.27
	2	0.13	0.19

ƏLAVƏ B

Çənlərdə bir aya qədər saxlanma zamanı 1-ci və 2-ci qrup neft məhsullarının təbii itki normaları

(ay ərzində saxlanılan 1 ton məhsula görə kq-larla)

Çənlərin növü	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Yerüstü polad çənlər: 400 kub metrə qədər	1	0.50	1.49
	2	0.48	1.22
700-1000 kub metrə qədər	1	0.39	1.34
	2	0.32	0.91
2000 kub metr və daha çox	1	0.16	0.56
	2	0.16	0.56
Yerüstü polad ponton çənlər: 400 kub metrə qədər	1	0,08	0,37
	2	0,08	0,33
700-1000 kub metrə qədər	1	0,07	0,33
	2	0,07	0,29
2000 kub metr və daha çox	1	0.05	0.16
	2	0.05	0.16
Qaz sarğılı yerüstü polad çənlər: 1000 kub metrə qədər	1	0.14	0.35
	2	0.14	0.28
2000 kub metr və daha çox	1	0.12	0.28
	2	0.12	0.25

ƏLAVƏ C

Çənlərdə bir aydan çox saxlanma zamanı neft məhsullarının təbii itki normaları
(ay ərzində saxlanılan 1 ton məhsula görə kq-larla)

Çənlərin növü	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Yerüstü polad çənlər: 400 kub metrə qədər	1	0.29	0.86
	2	0.18	0.63
	3	-	0.10
	4	-	0.05
700-1000 kub metrə qədər	1	0.28	0.82
	2	0.17	0.61
	3	-	0.10
	4	-	0.05
2000 kub metr və daha çox	1	0.14	0.52
	2	0.09	0.40
	3	-	0.05
	4	-	0.05
Yerüstü polad ponton	1	0.05	0.20
	2	0.05	0.14
Dərinə basdırılmış	1	0.10	0.10
	2	0.05	0.10
	3	-	0.05

ƏLAVƏ Ç

Qəbul və bir aya qədər saxlanma zamanı 3,4,5 və 6-cı qrup neft məhsullarının təbii itki normaları
(qəbul edilən 1 ton məhsula görə kq-larla)

Çənlərin növü	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Yerüstü polad çənlər	3	0.16	0.22
	4	0.12	0.14
	5	0.03	0.03
	6	0.12	0.12
Dərinə basdırılmış çənlər	3	0.07	0.14
	4	0.07	0.08
	5	0.02	0.02
	6	0.12	0.12

ƏLAVƏ D

**Nəqliyyat vasitələrinə buraxılış
zamanı neft məhsullarının təbii itki normaları**
(buraxılan 1 ton məhsula görə kq-larla)

Nəqliyyat vasitəsinin növləri	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Dəmir yolu sistemləri	1	0.13	0.21
	2	0.09	0.18
	3	0.02	0.03
	4	0.01	0.02
	5	-	-
	6	-	-
Avtomobil sistemləri	1	0.10	0.20
	2	0.07	0.17
	3	0.01	0.03
	4	0.01	0.02
	5	-	-
	6	-	-
Dəniz və çay nəqliyyatı	1	0.12	0.20
	2	0.09	0.17
	3	0.02	0.03
	4	0.01	0.02
	5	-	-
	6	-	-

ƏLAVƏ E

Yanacaqoldurma stansiyalarında və yanacaqoldurma məntəqələrində neft məhsullarının təbii itki normaları (qəbul edilən 1 ton məhsula görə kq-larla)

Çənlərin növü	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Yerüstü polad çənlər	1	0.74	1.25
	5	0.03	0.03
	6	0,12	0.12
Yerüstü polad ponton çənlər	1	0.41	0.62
Dərinə basdırılmış çənlər	1	0.49	0.68
	5	0.02	0.02
	6	0,12	0.12

Qeyd: Təbii itki normaları say hesabı ilə qəbul edilən və təhvil verilən qablaşdırılmış neft məhsullarına tətbiq edilmir.

ƏLAVƏ Ə

Torpaq üstü açıq anbarlarda mazutun qəbulu, buraxılışı və saxlanması zamanı təbii itki normaları

(ay ərzində neft məhsulunun 1 m² səthində buxarlanma miqdarına görə kq-la)

Yerüstü açıq anbar	İlin dövrü	
	Payız-qış	Yaz-yay
	2.16	2.88

LAYIHƏ

ƏLAVƏ F

Bərk neft məhsullarının təbii itki normaları

(qəbul edilən və ya buraxılan 1 ton məhsula görə kq-la)

Əməliyyatın növü	İl boyu
Qəbul	0.13
Buraxılış	0.01

Qeyd: Təbii itki normaları say hesabı ilə qəbul edilən və təhvil verilən qablaşdırılmış neft məhsullarına tətbiq edilmir.

LAYIHƏ

ƏLAVƏ G

Magistral neft boru kəmərlərinə nasosla vurulma zamanı neft məhsullarının təbii itki normaları

(neft məhsulları boru xəttinin hər 100 km xətti hissəsinə nasosla vurulan 1 ton məhsula görə kq-la)

Neft məhsulunun qrupu	diametri 500 mm daxil olmaqla, 500 mm-ə qədər boru kəmərləri
1 və 2	0.18
3 və 4	0.10
5	0.10
6 (mazut)	0.12

LAYIHƏ

ƏLAVƏ H

Dəmir yolu nəqliyyatı vasitəsi ilə daşınmalar zamanı neft və neft məhsullarının təbii itki normaları

Daşınmanın növü	Neft məhsullarının növü	İlin bütün dövrü üçün təbii itki normaları	
		bir ton yükə görə kq-la	Yükün kütləsinə görə %-lə
Sisternlərə yüklənməklə dəmir yolu ilə daşınmalar	1,2	0.21	0.021
	3,4	0.14	0.014
	5,6 (motor yanacağı və mazutdan başqa)	0.07	0.007
	6 (ancaq motor yanacağı və mazut)	0.1	0.01
	8	0.42	0.042

ƏLAVƏ X

Neft məhsullarının magistral neft kəmərlərinin çənlərinə qəbulu, buraxılışı və saxlanması zamanı təbii itki normaları

(qəbul edilən 1 ton məhsula görə kq-larla)

Çənlərin növü	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Yerüstü polad çənlər	1 və 2	0.27	0.45
	3 və 4	0.05	0.06
	5	0.02	0.02
Dərinə basdırılmış çənlər	1 və 2	0.22	0.36
	3 və 4	0.04	0.05
	5	0.01	0.01
Pontonlu və ya üzən qapaqlı yerüstü polad çənlər	1 və 2	0.08	0.15

ƏLAVƏ K

Uzun müddətli saxlamanın birinci ilində neft məhsullarının qəbulu, buraxılışı və saxlanması zamanı təbii itki normaları

(qəbul edilən 1 ton məhsula görə kq-larla)

Çənlərin növü	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Yükləmə norması 95% və yuxarı olan yerüstü metal çənlər	1	4.000	4.400
	2	3.100	3.460
	3	0.570	0.670
	4	0.252	0.324
	5	0.190	0.190
	6	0.240	0.240
Yükləmə norması 95%-dən aşağı olan yerüstü metal çənlər	1	4.000	4.400
	3	0.570	0.670
	4	0.280	0.360
	5	0.190	0.190
Dərinə basdırılmış çənlər	1	2.200	2.420
	4	0.497	0.682
	5	0.122	0.160
	6	0.360	0.360

ƏLAVƏ M

Bir ildən çox saxlanma (uzun müddətli saxlama) zamanı neft məhsullarının təbii itki normaları

(ay ərzində saxlanan 1 ton məhsula görə kq-larla)

Çənlərin növü	Neft məhsullarının qrupu	İlin dövrü	
		Payız-qış dövrü	Yaz-yay dövrü
Yükləmə norması 95% və yuxarı olan yerüstü metal çənlər	1	0.130	0.450
	2	0.080	0.250
	3	0.010	0.040
	4	-	0.019
Yükləmə norması 95%-dən aşağı olan yerüstü metal çənlər	1	0.130	0.450
	3	0.010	0.040
	4	-	0.019
Dərinə basdırılmış çənlər	1	0.060	0.100
	4	-	0.018

ƏLAVƏ N

Neft məhsullarının qruplar üzrə bölgüsü

1-ci qrup

1. Neft AZS 444
2. Avtomobil benzinləri (A-92, A-95, A-98), ГOCT 2084 , AZS 059 , AZS 338
3. Avtomobil benzini AI-95 «Ekstra»,
4. Hidrotəmizlənmiş benzin

2-ci qrup

1. Rezin sənayesi üçün benzin həllediciləri, ГOCT 443
2. Texniki, etalon izooktan, ГOCT 12433
3. Texniki izooktan, ГOCT 4095
4. Aviasiya benzinləri, AZS 242 , AZS 880, ГOCT 1012,
5. Reaktiv mühərrik yanacağı AZS 880, AZS 242
6. BM-3 markalı vakkum yağı
7. Nefras-C 50/70 (Texniki –sənayə məqsədləri üçün benzin), ГOCT 8505
8. B-70 markalı Aviasiya benzini
9. A-65/75, A- 63/75 markalı Nefras həllediciləri,
10. Normal heptan (etalon) , ГOCT 25828 ,
11. Neftdən alınan benzol, ГOCT 9572 .

3-cü qrup

1. Lak-boya sənayesi üçün benzin həllediciləri, ГOCT 3134 ,
2. BM-4 markalı vakkum yağı , AZS 359 ,
3. BM-6 markalı vakkum yağı
4. Neft mənşəli solventlər , ГOCT 10214 ,
5. Texniki məqsədlər üçün kerosin , ГOCT 18499
6. Aparat və cihazlar üçün liqroin , ГOCT 8863,
7. Neft mənşəli ksilol , ГOCT 9410,
8. Neft mənşəli Toluol , ГOCT 14710 ,
9. Texniki etilbenzol, ГOCT 9385

4-cü qrup

1. ПО-1 markalı köpükləndirici, ГОСТ 6948,
2. Kükürlü neftdən alınan lampa Kerosini, ГОСТ 11128
3. Lampa kerosini AZS 116
4. Texniki izopropil benzol, ГОСТ 20491
5. Dizel yanacağı, ГОСТ 305, AZS 376, AZS 380, AZS 381, AZS 443
6. Yüngül fleqma

5-ci qrup

1. Setan (etalon) , ГОСТ 12525,
2. Neftdən alınan hopdurucu yağlar, ГОСТ 4540,
3. Süni olifinlərin, elektroizolyaedic örtüklərin və bərkidicilərin (lakoyl) istehsalı üçün neft xammalı
4. «Qış» və «Arktik» istisna olmaqla dizel yanacağı, AZS 376, AZS 380, AZS 381, AZS 443, ГОСТ 305,
5. Məişət soba yanacağı.
Soba mazutu AZS 390-2010
6. İxrac üçün Dizel yanacağı.
7. Orta və az dövrlü dizellər üçün motor yanacağı, ГОСТ 1667
Mühərrik yanacağı (DT-36, DT-20) AZS 443
8. Qaz turbinləri üçün neft yanacağı, ГОСТ 104339. Yağlı sintetik spirtlərin ilkin fraksiyası C₁₀- C₁₈ ; C₁₂- C₁₆, ГОСТ 13937.
9. Atmosfer qazoyl fraksiyası

6-cı qrup

1. Bütün markadan olan mazutlar , AZS 359,
2. Bütün markadan olan sürtkü yağları AZS 446
3. Mühərrik yağı (M-12VB və digər yağlar)
4. Sənaye yağları (İ-8A və digər yağlar) AZS 448, AZS 073
5. Turbin yağları (T-22, T-30, T-46 və digər turbin yağları) AZS 445
6. Transformator yağı (T-1500 və digər transformator yağları) AZS 589, AZS 391
7. Digər yağlar (AK-15, S-11, K-19 və s. yağlar)
8. Bütün markadan olan aşqarlar
9. Maye neft bitumları

10. Neft turşuları
11. Digər maye neft məhsulları

7-ci qrup

1. Bütün markalı sürtkülər
2. Bərk bitumlar (BNB-50/70, BNB-70/30 və digər bitumlar) AZS 879, AZS 050
3. Müxtəlif pastalar
4. Serezin
5. Müxtəlif bərk neft məhsulları
6. Neft koksu (KT-A, KT-T, KT-Q) AZS 274-2007

8 qrup

1. Müxtəlif neft məhsulları

LAYIHƏ

BİBLİOQRAFIYA

[1] SSRİ Dövlət Material-Texniki Təchizat Komitəsinin 26 mart 1986-cı il tarixli 40 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “О порядке применения норм естественной убыли нефти и нефтепродуктов” normativ sənədi.

LA YÜKÜNƏ

LAYIHƏ

azstand | AZƏRBAYCAN
STANDARTLAŞDIRMA
İNSTITUTU

Rəsmi nəşr
“Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu”
Publik hüquqi şəxs

**Neft məhsullarının qəbulu, buraxılışı, saxlanması və daşınması zamanı yaranan
təbii itki normalarının tətbiqi qaydaları**

AZS XXX:2021